

ks. Sławomir Zych

MARIA 18
KOLEGIUM

*Z badań nad dziejami
kolbuszowskiej parafii farnej
część 1*

VARIA KOLBUSZOWSKIE

ks. Sławomir Zych

Z badań nad dziejami
kolbuszowskiej parafii farnej
cz. I

Kolbuszowa 2004

Redaktor serii "Varia Kolbuszowskie": Andrzej Dominik Jagodziński
Redakcja: Jacek Bardan, Wojciech Mroczka, Zbigniew Lenart, ks. Sławomir Zych
Redaktor graficzny: Jarosław Hrycyszyn

Opiniował do druku:
ks. dr hab. Stanisław Nabywaniec
profesor Uniwersytetu Rzeszowskiego

Okładka (1 strona): akwarela autorstwa Wilhelma Hrycyszyn
Okładka (ost. strona): fotografia autorstwa Jarosława Hrycyszyn

ISBN 83-916150-5-7
ISSN 1231-6393

Wydawca: Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna w Kolbuszowej,
adres: 36-100 Kolbuszowa, ul. Piłsudskiego 7, tel. (017) 227 18 23

Wydanie pierwsze
Kolbuszowa, listopad 2004 r.

Skład: Agnieszka Zych
Łamanie i druk: ABAKUS, 36-100 Kolbuszowa, ul. J. Wiktora 21
Nakład 400 egz.

Słowo wstępne

Kolbuszowska parafia farna to jedna z najstarszych parafii na ziemi kolbuszowskiej, gdyż starszą metrykę ma tylko Raniżów oraz Cmolas i choćby tylko z tego powodu warto byłoby opisać jej dzieje. Niestety, jak dotąd nikt nie podjął się tego trudu, dlatego też jej przeszłość jest bardzo mało znana.

W opublikowanych pracach dotyczących historii regionu kolbuszowskiego można spotkać fragmentaryczne dane odnoszące się do tej parafii, ale wiele z nich budzi różnego rodzaju kontrowersje. Poza tym prace te na ogół są oparte na dość skąpej bazie źródłowej. Brak jest natomiast kompleksowego opracowania, w którym wykorzystanoby nie tylko miejscowe źródła historyczne, ale również te przechowywane w archiwach krajowych i zagranicznych, które w sposób fachowy i precyzyjny ukazałoby jej dzieje. Dobrze więc się stało, że ks. Sławomir Zych, znany badacz dziejów Kościoła na ziemi kolbuszowskiej, postanowił choć w minimalnym stopniu wypełnić tę lukę, przygotowując do druku pracę zatytułowaną „Z badań nad dziejami kolbuszowskiej parafii farnej”.

Praca ta składa się z trzech części. Pierwsza część poświęcona jest kościołom i oratoriom kolbuszowskiej parafii w świetle akt wizytacyjnych z 1764 r. Druga dotyczy instytucji kościelnych takich jak szkoła i bractwa. W trzeciej części przedstawione są biogramy niektórych duszpasterzy. W aneksie mamy wykaz proboszczów kolbuszowskiej fary.

Dzieło ks. S. Zycha, mimo że niezbyt obszerne, jest oparte na szerokiej bazie źródłowej i zawiera wyniki jego badań dotyczące kolbuszowskiej parafii, które są przedstawione w sposób jasny i rzeczowy. Wnosi ono nowe spojrzenie na takie między innymi zagadnienia jak: geneza wezwania kolbuszowskiego kościoła, jego wyposażenia, funkcjonowanie oratoriów, dzieje kolbuszowskiej synagogi. Na podkreślenie zasługuje także to, że Autor jako pierwszy podjął się próby opracowania wykazu kolbuszowskich duszpasterzy.

Doczekaliśmy się książki, co prawda niewielkiej objętościowo, ale która w sposób profesjonalny i dogłębny początkuje prace badawcze

nad dziejami kolbuszowskiej parafii. Jasna konstrukcja i przystępny język zapewne zachęci wielu do jej lektury.

Praca ta jest na pewno cennym przyczynkiem do poznania dziejów kolbuszowskiej parafii i zapewne zainspiruje niektórych regionalistów do nowych przemyśleń i weryfikacji głoszonych przez nich sądów i hipotez.

Gratulując wysiłku Autorowi, pozostaje też mieć nadzieję, że będzie kontynuował swoje badania nad historią kolbuszowskiego Kościoła i podejmie się trudu kompleksowego opracowania jego dziejów.

Wojciech Mroczka

1. Kościoły i oratoria w świetle akt wizytacyjnych z 1764 r.*

Wczasach staropolskich Kolbuszowa była ważnym ośrodkiem życia religijnego w prawobrzeżnej części archidiakonatu sandomierskiego diecezji krakowskiej. Dzięki łaskami słynącemu wizerunkowi Najświętszej Maryi Panny, stanowiła ona również lokalny ośrodek kultu maryjnego.

W związku z powyższymi przesłankami warto spojrzeć na funkcje poszczególnych świątyń miasta pod koniec jego przynależności do Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Podstawowym źródłem do niniejszego opracowania są akta wizytacji generalnej archidiakonatu sandomierskiego przeprowadzonej w latach 1764-1766 z polecenia bpa krakowskiego Kajetana Sołtyka (1759-1788). Zawierają one opis kolbuszowskiej parafii (1764), w tym istniejących wówczas świątyń. Znajdują się one w Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie. W niniejszej publikacji uwzględniono również dane z wcześniejszych wizytacji.

Parafia kolbuszowska powstała i uformowała się w średniowieczu, pierwsza wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1516 r. W 1764 r. okręg parafialny obejmował oprócz miasta (oppidum) Werynię, Świerczów, Kupno, Bukowiec, Wolę (Domatkowską), Domatków, Brzezówkę, Nową Wieś, Przedbórz, Poręby Kupieńskie, Malczów (Malców), Zagranice oraz Poducie penes Przedbórz (Hutę Przedborską). Parafia liczyła wówczas 2060 osób zdolnych do przyjmowania sakramentów.

Życie religijne koncentrowało się w świątyni parafialnej pw. Wszystkich Świętych. Posiadała ona tytuł prepozytury (wg ks. prof. dra hab. Bolesława Kumora formalnie od 1775 r.) Funkcjonowało przy niej kolegium kapłańskie (tzw. mansjonarze), a proboszczom kolbuszowskim przysługiwał tytuł prepozytów. Ówczesna świątynia

* Współautorem tego tekstu jest ks. dr hab. Stanisław Nabywaniec, prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego.

powstała w 1760 r. Konsekrował ją w 1766 r. bp Ignacy Krzyżanowski, sufragan łacińskiej diecezji przemyskiej”. Była to świątynia drewniana wzniesiona na murowanym fundamencie. Ok. 1785 r. rozpoczęto wymianę drewnianych belek ścian świątyni na cegłę. Proces ten trwał 18 lat, bowiem według „Specyfikacji...” w 1803 r. był to już „kościół z niepalonej cegły, bez architekta, [...] po kawałku murowany, dla niedostatku zewnętrznego tynku i przyzwoitego nad nim okapu, w ścianach i murach swoich od deszczu i spadku wody z dachu, będąc na jedną cegłę wygnity i wypróchniały”. Został on w 1797 r. „cegłą nową [...] wyfutrowany, wapnem wyrównany i wyszykowany” z fundacji ks. Kazimierza Kapuścińskiego (proboszcza kolbuszowskiego w latach 1790-1818). Świątynia ta po odbudowie po pożarze (1852) i rozbudowie w latach 1929-1935, istnieje do dnia dzisiejszego.

W 1764 r. kościół prepozyturalny szczycił się posiadaniem relikwii Krzyża Św. Przechowywano je w srebrnym relikwiarzu wraz ze szczątkami świętych: Joachima, Juliana i Barbary. Relikwie te posiadały świadectwo autentyczności.

W kościele można było uzyskać odpust w święto św. Róży z Limy (udzielony przez Stolicę Apostolską) oraz w święta związane z patroniniami bractw: Św. Trójcy, Różańca św. i św. Józefa. W 1745 r. wprowadzono nabożeństwo Drogi Krzyżowej za zezwoleniem ordynariusza miejsca.

W świątyni znajdowało pięć ołtarzy. Ołtarz główny był stary, lecz odnowiony. Posiadał murowaną mensę. Ustawiono na nim tabernakulum. W jego nastawie umieszczono 2 obrazy: Matki Bożej Niepokalanie Poczętej oraz Wszystkich Świętych. Obraz NMP cieszył się wielką czcią wiernych. Urzędowe akta wizytacyjne z 1748 r. podają, że jest to obraz łaskami słynący. Był on przybrany w srebrną sukienkę ważącą 24 grzywny oraz koronę. Przed 1748 r. zawieszono na nim liczne wota srebrne, a 39 z nich ukryto w obawie przed rabunkiem. Ołtarze boczne dedykowano świętym: Annie, Joachimowi, Józefowi i Franciszkowi. Posiadały one murowane mensy.

** Bp Ignacy Krzyżanowski (1724-ok. 1767) był kapłanem diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego. Po przyjęciu święceń prezbiteratu (1747) i studiach w Rzymie został dziekanem kapituły kolegiackiej w Opatowie oraz kanclerzem przemyskiej kapituły katedralnej, a także wikariuszem generalnym łacińskiej diecezji przemyskiej. 14 VI 1762 r. otrzymał on prekonizację na biskupstwo tytularne Salede. Pełnił urząd sufragana przemyskiego.

Na wizerunkach znajdujących się w świątyni zawieszano wota. Ich sumaryczną liczbę podaje tabela nr 1.

Tab. 1. Wota kruszczowe zawieszane na obrazach w kościele parafialnym w Kolbuszowej (1764)

L.p.	Rodzaj/kształt	Kruszec	Ilość
1.	Serce	srebro	22
2.	„Kwadrat”	srebro	20
3.	-	miedź posrebrzana	2

Ponadto akta wizytacyjne zawierają informacje o przedmiotach świadczących o czci wiernych, które zawieszono na poszczególnych wizerunkach, co ilustruje tabela nr 2.

Tab. 2. Przedmioty zawieszane na poszczególnych wizerunkach (1764)

L.p.	Wyobrażenie	Rodzaj	Kruszec	Ilość
1.	NMP Niepokalanie Poczęta**	sukienka	srebro	1
		korona	srebro	1
		gwiazda	srebro	4
		księżyc	srebro	1
2.	MB z Dzieciątkiem* („obraz mały”)	sukienka	srebro złożone	1
		korona	srebro	2
		berło	srebro wysadzane granatami	1
3.	Chrystus Ukrzyżowany***	korona z promieniami	srebro	1
4.	Św. Anna*	korona	srebro	2
		księżyc	srebro	1
5.	Św. Józef*	korony	srebro	2
6.	Św. Jan Nepomucen*	gwiazda	srebro	17

* obraz

** obraz łaskami słynący

*** figura na belce tęczyowej

Do prezbiterium świątyni przylegała murowana zakrystia. Obok ołtarza św. Józefa ustawiono chrzcielnicę. Kościół wyposażono w 2 konfesjonały i 10 ławek. Na chórze muzycznym umieszczono dieścigłosowe organy. Pod posadzką kościoła znajdowały się 4 murowane krypty. Światło dzienne dostawało się do wnętrza świątyni przez 13 okien. Posiadała ona 3 drzwi. Na jej dachu umieszczono wieżyczkę z sygnaturką. Obok kościoła wzniesiono w 1763 r. dzwonnice na murowanym fundamencie. Świątynię otaczał cmentarz grzebalny ogrodzony drewnianym płotem. Na terenie cmentarza zbudowano drewnianą kostnicę.

Kościół parafialny był bardzo dobrze wyposażony w paramenty potrzebne do sprawowania liturgii. W 1764 r. posiadał m.in. następujące przedmioty ze srebra: częściowo złoconą monstrancję „z dwoma aniołkami z koroną i krzyżykiem” wysadzana kamieniami, krzyż, relikwiarz, puszkę, trybularz z łódką i łyżeczką, 9 kielichów złoconych, 8 paten, ampulki z miską oraz naczynie na olej chorych. W świątyni znajdował się również cynowy krzyż z postumentem, kociołki, 4 lampy, 7 dzwonek, mosiężna kropielnica, 10 lichtarzy oraz trąby.

Do sprawowania liturgii używano 20 ornatów białych, 5 czerwonych, 4 fioletowych, 3 zielonych oraz 4 czarnych. Świątynia posiadała również 4 dalmatyki oraz 8 kap, a także dużą ilość białych liturgicznych. Biblioteka kościelna liczyła 28 ksiąg, w tym 13 liturgicznych.

Przy kościele funkcjonowało pięć bractw zrzeszających katolików świeckich: św. Anny, św. Józefa, Drogi Krzyżowej, różańcowe oraz Św. Trójcy. Ważną instytucją istniejącą obok kościoła parafialnego była szkoła. Pierwsza wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1604 r. Wiadomo, że istniała jeszcze w 1748 r. i przetrwała I rozbiór Rzeczypospolitej (1772). W 2. poł. XVIII w. funkcjonowała również biblioteka posiadająca własny budynek.

Na terenie parafii istniał również drewniany kościół pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika. Stanowił on filię prepozytury szpitalnej w Rzochowie. Kolbuszowski szpital ubogich z kościołem ufundował wraz z instytucją macierzystą w Rzochowie Stanisław Tarnowski w 1587 r. Erygował ją 27 V tegoż roku bp krakowski Piotr Myszkowski (1577-1591). Świątynia ta znajdowała obok budynku szpitala. Wzniesiono ją z drewna osadzając na fundamencie. Otaczał ją cmentarz grzebalny. Na dachu budowli umieszczono wie-

życzkę z sygnaturką. Do wnętrza świątyni prowadziło dwoje drzwi. Posadzkę wyłożono cegłą. Wewnątrz znajdował się ołtarz częściowo złożony i malowany ku czci św. Stanisława Biskupa i Męczennika oraz małe organy. Na belce tęczowej umieszczono wizerunek Chrystusa Ukrzyżowanego. Kościół szpitalny był bardzo skromnie wyposażony w paramenty liturgiczne. Posiadał m.in. srebrny kielich z pateną i 5 ornatów oraz 2 mszały.

Na terenie parafii funkcjonowały również dwa prywatne oratoria, czyli kaplice, w których nie przechowywano Najświętszego Sakramentu. Istniały one w pałacach: w Kolbuszowej i w Przedborzu. Pierwsza wzmianka o oratorium w pałacu kolbuszowskim pochodzi z 1654 r. Świątynia w Przedborzu powstała między 1748 a 1764 r. Obydwa oratoria były poświęcone. Na odprawianie Eucharystii w Przedborzu wydał zgodę oficjał diecezji krakowskiej. W oratorium pałacu kolbuszowskiego nie celebrowano wówczas Mszy św.

Należy odnotować, że w omawianym czasie również społeczność żydowska posiadała w mieście swój dom modlitwy (synagogę). W 1764 r. gmina żydowska liczyła ok. 300 osób. Synagogę wzniesiono w 1. poł. XVIII w. (prace budowlane ukończono w 1739 r.) za zgodą biskupa krakowskiego. Był to budynek drewniany, wyremontowano go przed 1748 r. za zgodą kardynała Jana Aleksandra Lipskiego (ordynariusza krakowskiego w latach 1732-1746). Synagoga spłonęła przed 1764 r., dlatego miejscowi Żydzi gromadzili się na modlitwę w domach prywatnych. Odbudowano ją w następnych latach^{***}.

W XVIII w. Kolbuszowa stanowiła znaczący ośrodek życia religijnego. Czas zaborów, a szczególnie tzw. „reform józefińskich” zredukował znacznie religijną rolę miasta: zniesiono m.in. prepozyturę, świątynia szpitalna po przeniesieniu zaczęła pełnić rolę kaplicy cmentarnej, zlikwidowano też oratoria.

2. Wezwanie kolbuszowskiej fary

Praktyka nadawania kościołom patrociniów (wezwań) sięga starożytności chrześcijańskiej. Od ok. IV w. podczas poświęcenia

^{***} Warto zaznaczyć, że w 1865 r. zawarto kontrakt na budowę murowanej synagogi w Kolbuszowej. J. Krochmal, Źródła do dziejów Żydów w archiwach Przemyśla, w: Źródła archiwalne do dziejów Żydów w Polsce, red. B. Woszczyński i V. Urbaniak, Warszawa 2001, s. 305.

kościół lub kaplicy, nadawano świątyni specjalny tytuł, oddając ją pod szczególną opiekę Jezusa Chrystusa, Najświętszej Maryi Panny lub jednego ze świętych. Pierwotne wezwania zasadniczo łączyły się ściśle z relikwiami złożonymi w ołtarzu świątyni. Praktyka nadawania patrociniów rozpowszechniła się w Kościele powszechnym ok. VII w. wraz z rozwojem kultu świętych.

Według akt najstarszej wizytacji generalnej archidiaconatu sandomierskiego z 1604 r., kościół parafialny w Kolbuszowej nosił wezwanie Wszystkich Świętych. Patrocinium to jest ściśle związane z przypadającą na 1 XI Uroczystością Wszystkich Świętych. Początki jej sięgają IV w., znano ją wtedy w Kościele Wschodnim. Na Zachodzie zbiorowy kult Świętych rozwinął się szczególnie od poświęcenia 13 V 608 r. dawnego Panteonu w Rzymie i przeznaczenia go na świątynię chrześcijańską. Nadano mu wtedy tytuł Matki Bożej i Wszystkich Świętych Męczenników. Początkowo uroczystość obchodzono w rocznicę poświęcenia tej świątyni. Dopiero w 835 r. papież Grzegorz IV przeniósł ją na dzień 1 XI. Według polskich uczonych, którzy zajmowali się patrociniami, tytuł Wszystkich Świętych nadawano świątyniom na naszych ziemiach w XIII w. Parafia kolbuszowska powstała znacznie później, bo pierwsza wzmianka o jej istnieniu pochodzi dopiero z 1. poł. XVI w. Warto więc postawić pytanie o genezę tytułu kolbuszowskiej Fary. Z uwagi na fakt, że nie zachowały się dokumenty: fundacyjny oraz erekcyjny najstarszej kolbuszowskiej parafii, wnioski przedstawione w niniejszym artykule będą miały jedynie charakter hipotetyczny.

Pierwszą próbę odpowiedzi na postawione wyżej pytanie zawiera niedokończona publikacja p. Macieja Skowrońskiego „Kolbuszowa. Krótki zarys dziejów” (Dodatek do „Ziemi Kolbuszowskiej”). Autor opisując początki parafii farnej stwierdza, że nadano jej wezwanie Wszystkich Świętych „być może dla zaznaczenia związku Tarnowskich z Rzemienia z kościołem katedralnym Wszystkich Świętych w Krakowie. Sam Stanisław Tarnowski w 1508 r. przejął po śmierci ojca patronat nad dziekaną w tym kościele” (s. 25).

Ustalenia p. M. Skowrońskiego, idące aczkolwiek w dobrym kierunku, rozmiągają się niestety z prawdą historyczną, bowiem kościół katedralny w Krakowie nosił wówczas wezwanie śś. Wacława Męczennika i Stanisława Biskupa i Męczennika (stan ten utrzymał się do dnia dzisiejszego). W związku z tym należy zwrócić uwagę na inne kościoły diecezji krakowskiej. Według ustaleń Dariusza Szymańskiego

pod koniec XVI w. aż 58 kościołów parafialnych diecezji krakowskiej nosiło wezwanie Wszystkich Świętych (m.in. kościół w Kolbuszowej). Świątynie te stanowiły 6,5% wszystkich kościołów parafialnych tegoż biskupstwa. Najznaczniejszym kościołem o tym patronacie była kolegiata Wszystkich Świętych w Krakowie. Świątynia ta od samego swego początku była związana z rodziną Tarnowskich. Wizytujący ją w 1599 r. bp Krzysztof Kazimierski zanotował: „Kościół kolegiacki, parafialny, mury, pw. Wszystkich Świętych, patronatu rodziny Leliwitów z Tarnowa, Melsztyna, Jarosławia i Książa, a także Kolegium Większego Uniwersytetu Krakowskiego...”

Dzieje kościoła kolegiackiego, kapituły kolegiackiej oraz parafii pw. Wszystkich Świętych w Krakowie opracował po raz pierwszy ks. prof. Bolesław Kumor w drugim tomie swego monumentalnego dzieła „Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795” (Kraków 1999, s. 398-429). Według ks. B. Kumora pierwsza wzmianka o tej świątyni pochodzi z 11 V 1278 r. Powstała ona zapewne w 1. poł. XIII w., na co wskazuje jej patronat. Jak podaje ks. Jan Długosz w „Liber beneficiorum”, fundatorem kościoła był pochodzący z Nadrenii rycerz Jakub Bobola herbu Ogniwo. Jego potomkowie weszli do rodziny Leliwitów Tarnowskich, pierwszych właścicieli Kolbuszowej. Ponadto w średniowieczu rodzina ta posiadała prawo patronatu w odniesieniu do dwóch probostw istniejących przy kościele. Również Tarnowscy byli fundatorami kolegiaty i kapituły przy kościele parafialnym pw. Wszystkich Świętych w Krakowie.

Dokument fundacyjny kolegiaty i kapituły wystawiony w Nowym Korczynie 16 III 1490 r. wymienia wśród fundatorów m.in. Jana z Tarnowa i Rzochowa, chorążego krakowskiego, Spytkę z Melsztyna, kasztelana zawichojskiego, Spytkę, wojewodę sandomierskiego i starostę lwowskiego, Rafała, kasztelana i starostę sandomierskiego, marszałka Królestwa Polskiego, braci z Jarosławia, Jana Rabsztyńskiego z Tęczyna, kasztelana wiślickiego i in. Kolegiatę wraz z kapitułą erygował 24 III 1490 r. bp krakowski kardynał Fryderyk Jagiellończyk. Według dokumentu fundacyjnego Tarnowscy zarezerwowali dla siebie i swoich potomków prawo prezenty i patronatu do dwóch prałatur kapituły: prepozytury i dziekanii. Jednak w 1711 r. patronat nad prepozyturą należał do Kolegium Większego Uniwersytetu Krakowskiego.

Krakowska kolegiata nie była jedyną świątynią pw. Wszystkich Świętych w odniesieniu do której Tarnowscy posiadali prawo pre-

zenty i patronatu. Ks. B. Kumor w rozmowie z autorem niniejszej publikacji wskazał na ufundowaną przez Tarnowskich kolegiatę pw. Wszystkich Świętych i kapitułę kolegiacką w Jarosławiu (1523) oraz na znajdujący się w dobrach tejże rodziny kościół w Szywałdzie (prepozytura tarnowska).

Z powyższych ustaleń można wysunąć przypuszczenie, że być może na nadanie kościołowi parafialnemu w Kolbuszowej wezwania Wszystkich Świętych miał wpływ istniejący w rodzinie Tarnowskich kult Wszystkich Świętych oraz oddziaływanie krakowskiej kolegiaty pod tym wezwaniem.

II Instytucje kościelne w czasach staropolskich

1. Szkoła parafialna

Szkolnictwo parafialne Kościoła katolickiego odegrało ogromną rolę w krzewieniu kultury i oświaty. U podstaw jego rozwoju w Kościele powszechnym leżą postanowienia soborów: laterańskiego III (1179) i laterańskiego IV z 1215 r. Sobory te polecały, aby przy kościołach utrzymywać nauczycieli gramatyki, którzy udzieliliby elementarnych wiadomości uczniom. Ci ostatni mogli kontynuować edukację w szkołach katedralnych i kolegiackich.

Pierwsza wzmianka o obowiązku prowadzenia szkół parafialnych na ziemiach polskich pochodzi z 1285 r. Wtedy to synod prowincjonalny w Łęczycy zabronił przyjmowania na nauczycieli Niemców nie znających języka polskiego. Pierwsze szkoły zaczęły powstawać w miastach, a od XIV w. również na wsiach. O rozwoju szkolnictwa parafialnego w diecezji krakowskiej świadczy fakt, że ok. 1510 r. prawie 90% parafii posiadało własne szkoły. Ciosem dla rozwoju szkolnictwa okazała się reformacja, kiedy zniszczono wiele szkół. Kolejnym etapem rozwoju jest czas tzw. reformy katolickiej po soborze trydenckim (1545-1563).

Wtedy też zapewne powstała szkoła parafialna w Kolbuszowej. Pierwsza wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1604 r. Delegat bpa krakowskiego Bernarda Maciejowskiego, wizytujący w tym roku parafię zanotował, że w Kolbuszowej znajduje się budynek szkolny. Jego stan był zadowalający. Szkoła posiadała kierownika w osobie Jana Grodzkiego uczącego od 37 lat. W zajęciach pomagał mu kantor. Kierownik pobierał wynagrodzenie za swą pracę od gromady. Ponadto do jego obowiązków należało sprzątanie kościoła parafialnego. Wizytator polecił mu, aby pilnie oczyszczał ściany kościoła z pajęczyn i w każdą sobotę zmywał posadzkę.

Według akt wizytacji generalnej z 1646 r. w Kolbuszowej istniał budynek szkolny, ale był on wówczas stary i brudny. Na podstawie zachowanych źródeł trudno określić wygląd budynku szkolnego, wiadomo jednak, że w 1676 r. był on w dobrym stanie. Należy przy-

puszczać, że budynek szkolny był domem mieszkalnym nauczyciela. Według ustaleń ks. A. Zaparta w wielu parafiach wiejskich archidiecezji sandomierskiego zajęcia szkolne odbywały się w izbie, która służyła nauczycielowi za mieszkanie.

Szkoła parafialna w Kolbuszowej przetrwała trudne lata potopu i najazdu księcia Jerzego II Rakoczege, bowiem jej istnienie wzmiankują akta wizytacji kanonicznych z 1676 i 1694 r. Kolejna wzmianka o istnieniu kolbuszowskiej szkoły parafialnej pochodzi dopiero z 1736/8 r. Akta wcześniejszej wizytacji generalnej z 1727 r. nie odnotowują istnienia szkoły. Prawdopodobnie uległa ona zniszczeniu w czasie wojny północnej w pierwszej dekadzie XVIII w., kiedy to rozpoczął się w Polsce poważny kryzys szkolnictwa. Kolbuszowską placówkę oświatową odbudowano dopiero w latach 30. XVIII w. Wiadomo, że istniała jeszcze w 1748 r. i przetrwała I rozbiór Rzeczypospolitej (1772).

Z powodu braku źródeł trudno ustalić zakres edukacji w kolbuszowskiej szkole parafialnej. Prawdopodobnie uczono w niej, podobnie jak w wielu innych szkołach, pacierza, psalmów, początków łaciny, j. polskiego oraz śpiewu kościelnego. Synod diecezji krakowskiej bpa Piotra Tylickiego z 3 V 1612 r. w statutach pt. *Modus instituendae iuventutis* zalecał, aby w szkołach parafialnych uczono katechizmu, gramatyki łacińskiej, zasad kalendarza, muzyki, arytmetyki, a także czytania i pisania po łacinie.

Polskie prawodawstwo synodalne zastrzegało, aby nauczyciele byli uczeni i potrafili odpowiednio się zachować (*docti et idonei*). W odniesieniu do nauczycieli kolbuszowskiej szkoły parafialnej zachowały się nieliczne wzmianki. Wydaje się, że okresem świetności szkoły była 1. poł. XVII w., bowiem akta wizytacyjne określają pierwszego znanego nauczyciela jako *rector scholae*, później w wyniku wojen i związanego z nim upadku szkolnictwa na ziemiach polskich, sytuacja w tej dziedzinie uległa pogorszeniu, bowiem w 1676 r. obowiązki nauczyciela pełnił kantor, ale już w latach 1736-38 – dzwonnik, a więc człowiek niekompetentny. Sytuacja poprawiła się kilka lat później, bowiem wówczas obowiązki nauczyciela pełnił organista Tomasz Sielecki.

Fragmentaryczne dane zachowały się odnośnie uposażenia nauczycieli. Wiadomo, że na pocz. XVII w. rektora szkoły utrzymywała gromada. Prawdopodobnie sytuacja ta nie utrzymała się na dłuższą metę, bowiem z roku 1694 pochodzi informacja, że jeden z ogrodów

parafialnych przeznaczony był dla nauczyciela. W 1748 r. organista uczący w szkole parafialnej pobierał za naukę 12 florenów kwartalnie.

W związku z brakiem danych źródłowych, trudno określić liczbę uczniów kolbuszowskiej szkoły parafialnej na przestrzeni ok. 200 lat, oraz jej zakres oddziaływania. Szkoła parafialna przetrwała I rozbiór Polski, jednak ustawodawstwo austriackie wprowadziło zmiany w sposobie jej funkcjonowania.

Oprócz szkoły parafialnej istniała w Kolbuszowej w XVIII w. szkoła żydowska przy synagodze. Akta wizytacyjne parafii z 1764 r. podają, że kolbuszowscy Żydzi posiadali synagogam seu scholam wybudowaną za zgodą biskupa krakowskiego, lecz po jej spaleniu swoje praktyki religijne spełniali w domach prywatnych.

Mimo, że o pierwszych dwóch wiekach historii szkoły parafialnej w Kolbuszowej niewiele wiadomo, tym niemniej należy pamiętać, że to właśnie ona zapoczątkowała dzieje oświaty w tym mieście.

2. Bractwa

W każdej epoce we wspólnocie Kościoła istniały stowarzyszenia, organizacje i ruchy wiernych świeckich. W średniowieczu oraz w czasach nowożytnych nastąpił rozkwit bractw religijnych zwanych również konfraterniami lub sodalicjami. Bractwa te stanowiły organizacje wiernych o charakterze religijnym. Były one erygowane przez kompetentną władzę kościelną i pozostawały pod jej zwierzchnictwem jako stała fundacja posiadająca osobowość prawną, własny zarząd oraz statuty regulujące jej strukturę, charakter i cele.

W XVII-XVIII stuleciu w parafii Kolbuszowa istniało aż pięć bractw. Według ustaleń ks. Gabriela Marciniaka był to najwyższy wskaźnik w całym ówczesnym archidiecezji sandomierskim. Najstarszym bractwem istniejącym na terenie parafii kolbuszowskiej była **Konfraternia św. Anny**. Pierwsza wzmianka o jej istnieniu pochodzi z 1646 r. Posiadała ona wówczas aprobatę biskupa krakowskiego, ale nie wprowadzono jej uroczyste w parafii. Ponownego założenia bractwa dokonali ojcowie bernardyni z konwentu warszawskiego 23 III 1672 r., uzyskało ono aprobatę kurii krakowskiej w lipcu tegoż roku i wówczas wprowadzono je uroczyste w parafii. Bractwo to było związane z ołtarzem bocznym św. Anny znajdującym się w kościele parafialnym pw. Wszystkich Świętych. Ołtarz ten konsekrował 22 VI 1678 r. bp Mikołaj Oborski, sufragan krakowski

w latach 1658-89. Uposażenie bractwa od ok. 1694 r. stanowiło 80 zagonów pola. Ponadto w kościele parafialnym znajdowała się skarżona przeznaczona na potrzeby konfraternii.

Prawdopodobnie w 2. poł. XVII w. powstało **Bractwo św. Józefa**. Pierwsza wzmianka na temat jego działalności pochodzi z 1676 r. Według ks. G. Marciniaka *w parafii nie było żadnych śladów erekcji albo aprobaty, więc można przypuszczać, że zostało zorganizowane i podtrzymywane przez pobożny lud*. Według akt wizytacyjnych z 1764 r. bractwo uposażył wikariusz kolbuszowski ks. Wojciech Wyczyński w 1754 r. Dzięki tej fundacji konfraternia otrzymywała rocznie 420 florenów od sumy 6000 fl. zapisanych na dobrach Górno i Dołęga.

Bractwo Drogi Krzyżowej (*Viae Crucis*) zostało wprowadzone w parafii i zatwierdzone w 1745 r. dzięki staraniom ówczesnego wikariusza ks. Jana Markiewicza. Bractwo to propagowało nabożeństwo Drogi Krzyżowej. Według akt wizytacyjnych z 1764 r. konfraternia otrzymywała rocznie 105 fl. od sumy 1500 fl. zabezpieczonej na synagodze kolbuszowskiej oraz 140 fl. od sumy 2000 fl. zapisanych na synagodze w Baranowie Sandomierskim.

W czasach staropolskich w Kolbuszowej istniało **Bractwo Różańca św.** O jego powstaniu i działalności niewiele wiadomo ze względu na skąpe dane źródłowe. Akta wizytacyjne z 1748 r. odnotowują jedynie jego istnienie. Więcej informacji zawiera wizytacja z 1764 r. Według nich w święto M. B. Różańcowej w parafii obchodzono uroczystość odpustową ze względu na istnienie bractwa; ponadto posiadało ono pole.

Najpóźniej powstało **Bractwo Św. Trójcy**. Założył je 18 XII 1761 r. ks. Jan Markiewicz, ówczesny wikariusz. On również zapisał mu sumę 3000 fl., roczny czynsz od tej sumy wyniósł 210 fl.

Istnienie bractw na terenie parafii Kolbuszowa było czynnikiem sprzyjającym rozwojowi parafialnego *ordo divinarum* (służby Bożej). Wiadomo, że pod koniec XVII w. proboszcz posiadał obowiązek odprawiania w każdy wtorek Mszy św. wg formularza o św. Annie dla członków bractwa, natomiast w środę według formularza o św. Józefie dla konfraternii jego imienia. W 1. poł. XVIII w. Msze św. brackie odprawiał jeden z miejscowych wikariuszów. W związku z istnieniem bractwa Drogi Krzyża sprawowano dwie Msze św. tygodniowo przy głównym ołtarzu *de Passione Domini* (O Męce Pańskiej). Ich celebrazem był miejscowy mansjonarz - promotor (duchowy opiekun)

bractwa. Ponadto miał on obowiązek odprawiać dwie Msze każdego miesiąca i jedną na kwartał za fundatorów. Takie same zobowiązania odnośnie Mszy św. za zmarłych dobrodziejów ciążyły na promotorze bractwa św. Trójcy.

Parafialna służba Boża wzbogaciła się również o nabożeństwa brackie. Wiadomo, że w 2 poł. XVII w. do zadań wikariuszów parafii kolbuszowskiej należało odprawianie nabożeństw brackich dla konfraternii św. Anny i św. Józefa. Otrzymywali za to wynagrodzenie w postaci ofiary z jałmużny tych bractw.

Bractwa posiadały również przedmioty kultu. Inwentarz parafii kolbuszowskiej z 1727 r. podaje, że w świątyni znajdują się feretrony brackie: św. Józefa i św. Anny posiadające haftowane sukienki. Na uwagę zasługują również chorągwie brackie: zielona dla bractwa św. Józefa oraz czerwona dla konfraternii św. Anny.

Bractwa istniejące w Kolbuszowej w czasach staropolskich uległy likwidacji w wyniku tzw. „reform józefińskich”. Obecnie do działalności dawnych konfraterni nawiązują ruchy i stowarzyszenia działające na terenie dawnej kolbuszowskiej parafii.

Kolbuszowska fara (stan obecny). Fot. Maciej Czachor

Bp Piotr Myszkowski

*Kardynał Jan Aleksander
Lipski*

Bp Kajetan Sołtyk

Terytorium parafii farnej w Kolbuszowej według mapy F. Miega (1779-1782).
Fotokopia ze zbiorów Miejskiej i Powiatowej Biblioteki Publicznej
w Kolbuszowej

Kolegiata Wszystkich Świętych w Krakowie

III Biogramy Duszpasterzy

1. Ks. Stanisław Jodłowski († 1711)

Był proboszczem kolbuszowskim ok. 1711 r. Posiadał tytuł naukowy doktora obojga praw. W diecezji przemyskiej ob. łac. pełnił urząd proboszcza w Strachocinie ok. 1680 r. Ponadto był prałatem domowym biskupa Stanisława Zbąskiego (ordynariusza przemyskiego w latach 1678-1689) oraz kanonikiem honorowym kapituły katedralnej ob. łac. w Przemyśle (prezentowany 26 VIII 1680 r.) W osiem lat później, 5 II 1688 r. został proboszczem w Krzywczy bez obowiązku rezydowania w parafii („propter non residentiam circa ecclesiam parochialem”). W diecezji krakowskiej był również proboszczem w Mszanie. Zmarł 16 III 1711 r.

2. Ks. Franciszek Reyman (1711-ok. 1742)

Pełnił urząd proboszcza w Kolbuszowej w latach 1711-przed 1742. Taki sam urząd pełnił na terenie łacińskiej diecezji przemyskiej w Zaczerniu k. Rzeszowa od 1724 r. do rezygnacji z tejże parafii przed 25 X 1746. Wizytujący w 1738 r. parafię kolbuszowską ks. Andrzej Potocki zanotował, że ks. F. Reyman nie posiada odpowiedniej dyspensy na kumulację parafii. Nie rezydował on w Zaczerniu, dbał jednak o stan parafii, m.in. wznosił kościół parafialny. Był ponadto prałatem – kantorem kapituły kolegiackiej w Opatowie (diecezja krakowska).

3. Ks. Antoni Dunajecki (1929-1945)

Urodził się 23 X 1882 r. w Łącku jako syn Antoniego Bobka (w późniejszym czasie ks. Antoni dokonał zmiany nazwiska) i Marianny z domu Szmid. Szkołę podstawową ukończył w miejscowości rodzinnej, natomiast do gimnazjum uczęszczał w Nowym Sączu i Tarnowie (już jako wychowanek Niższego Seminarium Duchownego). Po zdaniu egzaminu maturalnego studiował teologię na Instytucie Teologicznym w Tarnowie jako alumn tamtejszego Seminarium Duchownego. Święcenia kapłańskie przyjął 29 VI 1908 r. z rąk bpa Leona Wałęgi.

Jako neoprezbiter został skierowany na wikariat w Wielopolu Skrzyńskim (1908), a następnie w Bochni (1910), gdzie został katechetą szkoły podstawowej (1912). 8 II 1916 r. otrzymał urząd proboszcza w Brzezinach k. Ropczyc. W grudniu tegoż roku został powołany na kapelana wojskowego armii austro-węgierskiej. Pełnił obowiązki kapelana szpitali i sanatoriów wojskowych w Tyrolu. Po zakończeniu I wojny światowej podjął obowiązki proboszcza w Brzezinach. 15 IV 1929 r. został proboszczem w Kolbuszowej. Dzięki jego zaangażowaniu dokonano rozbudowy kościoła i wzniesiono dom parafialny. Od 1929 r. pełnił obowiązki dziekana kolbuszowskiego.

Jesienią 1939 r. władze niemieckie zatrzymały go jako zakładnika. Był więziony w osławionym rzeszowskim zamku. Po zwolnieniu spieszył z pomocą potrzebującym, w tym ludności żydowskiej. Jako kapłan odznaczał się „niewyczerpanej dobroci sercem”. Był człowiekiem wykształconym i odczytanym, współpracował z lwowską „Gazetą Kościelną”.

W uznaniu zasług był kilkakrotnie odznaczony przez władze diecezjalne: w 1925 r. expositorium canonicale, a następnie przywilejem noszenia rakiety i montoletu. W 1939 r. otrzymał godność honorowego kanonika tarnowskiej kapituły katedralnej. Zmarł 1 IV 1945 r.

4. Ks. Andrzej Mikiewicz (1810-1813)

Urodził się w 1783 r. w Rzeszowie w rodzinie mieszczańskiej. Po ukończeniu gimnazjum w Rzeszowie w 1802 r., studiował teologię w Seminarium Generalnym we Lwowie jako alumn diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego. Znał dobrze język polski, łaciński, niemiecki i francuski Święcenia kapłańskie przyjął w 1808 r. i został skierowany na stanowisko wikariusza do Mielca (1808-1810), a następnie do Kolbuszowej (1810-1813) W latach 1813-1817 pełnił urząd administratora parafii Przeclaw. 3 VIII 1818 r. został proboszczem w Straszęcinie, która to parafia w 1821 r. znalazła się w granicach diecezji tyńieckiej (od 1826 r. tarnowskiej).

9 VII 1833 r. został dziekanem pilzneńskim i inspektorem szkół ludowych w diecezji. W tym samym roku otrzymał godność prałata – scholastyka kapituły katedralnej w Tarnowie, a 1 IX 1850 r. dziekana – infułata.

Interesował się literaturą, od 1833 r. należał do Towarzystwa Literackiego Uniwersytetu Krakowskiego. Opublikował kilka tomów kazań, w tym bardzo popularne wśród duchownych „Kazania przy-

godne z dodatkiem mów pogrzebowych” (wyd. 1, Lwów 1827), które wznawiano czterokrotnie. Był ponadto autorem „Katechizmu parafialnego” (Lwów 1840) i „Księgi do nabożeństwa” (Bochnia 1850). Ponadto propagował wśród duchowieństwa czytelnictwo „Przyjaciela Chrześcijańskiej Prawdy” (pierwszego polskiego czasopisma teologicznego wydawanego w Przemyślu w latach 1833-1840).

W testamencie pozostawił legat m.in. na szpital tarnowski (300 zł reńskich), ubogich (300 złr) oraz na szkołę i kościół w Straszęcinie (400 złr), a także dla kapituły katedralnej. Swój duży księgozbiór przekazał Bibliotece Seminarium Duchownego w Tarnowie. Zmarł 31 I 1851 r. w Tarnowie i spoczął na Starym Cmentarzu w tym mieście.

I ŹRÓDŁA

A. ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Archidiecezjalne w Przemysłu

- Compendium visitationis ecclesiarum archidiaconatus Sandomiriensis sub Ill. ac R. D. Bernardo Maciejowski Dei gratia episcopo Cracoviensi duce Severiensi per R.D. Martinum Wróblowski S.Th.D. archidiaconum Sandomirien. factae et conscriptae anno 1604-to. Exequutio visitationis pergebatur Sandomiriae die 16 Martii usque ad 3 Aprilis anno Domini 1604, fotokopia, b. sygn.

Archiwum Historyczne Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej

- Parafia Rzymsko-Katolicka w Kolbuszowej, sygn. I-21.

Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie

- Acta visitationis ecclesiarum archidiaconatus Sandomiriensis sub R.D. Bernardo Maciejowski episcopo Cracoviensi duce Severiensi. Exequutio visitationis pergebatur Sandomiriae die 16 Martii ad 3 Aprilis anno Domini 1604, sygn. AVCap. 23.
- Visitatio Sandomiriensis Archidiaconatus anno Domini 1646 ex commissione R.D. Petri Gembicki episcopi Cracoviensis ducis Severiae per R.D. Gregorium Kownacki IUD custodem Tarnoviensem, Venceslaum Kostecki praepositum Opocnensem plebanum Malicensis expedita (Decanatus: Koprzywnicensis, Rudnicensis, Miechocinensis et Połanecensis), sygn. AV 7.

Archiwum Kurii Metropolitalnej w Krakowie

- Visitatio realis et personalis ecclesiarum parochialium, hospitalium, capellarum, altarium et confraternitatum in quatuor decanatus archidiaconatus Sandomiriensis, videlicet: Rudnicensi, Miechocinensi, Coprivnicensi et Połanecensi existentibus, sub felicissimis auspiciis Celsissimi Principis R.D. Constantini

- Feliciani in Szaniawy Szaniawski episcopi Cracoviensis ducis Severiae per me Dominicum Lochman IUD canonicum cathedralis Cracoviensem, archidiaconum Sandomiriensem anno Domini 1727 diebus primis mensis Martii inchoata, tandem mense Septembri finaliter expedita, sygn. AV 22.
- Visitatio archidiaconatus Sandomiriensis, scilicet quatuor decanatum: Coprivnicensis, Polanecensis, Rudnicensis et Miechocinensis, ex speciali commissione Eminentissimi S.R.E. Cardinalis praesbiteri R.D. Joannis Alexandri in Lipie Lipski, episcopi Cracoviensis, ducis Severiae per me Andream Potocki, cathedralis Chelmensem, Sandomiriensem canonicum, praepositum Siennensem etc. inchoata anno 1737, continuata et expedita 1738, sygn. AV 24.
 - Acta visitationis ecclesiarum in decanatibus Rudnicensi et Miechocinensi sub auspiciis et regimine Celsissimi Principis R.D. Andreae Stanislai Kostka comitis in Załuskie Załuski episcopi Cracoviensis ducis Severiae, per me Andream Potocki Canonicum ecclesiarum cathedralium Chelmensis et coadiutorum Cracoviensis, archidiaconum et officialem Sandomiriensem expeditae diebus Januarii, Februarii et Martii anno Domini 1748, sygn. AV 42.
 - Acta visitationis ecclesiarum in archidiaconatu Sandomiriensi consistentium de speciali mandato Celsissimi Principis R.D. Cajetani Ignatii Sołtyk episcopi Cracoviensis ducis Severiae, per me Joannem Cantium Ligęza STD ecclesiarum Insignis Collegatae Sandomiriensis archidiaconum, in Trójca curatum expeditae anno Domini 1764 inchoatae annisque sequentibus 1765 et 1766 terminatae (Decanatus Połanecensis, Miechocinensis, Rudnicensis et Coprivnicensis), sygn. AV 51.
 - Volumen II actorum episcopaliū R.D. Joannis Konarski episcopi Cracoviensis ab 1515-1519, Vol. 6.

B. ŹRÓDŁA DRUKOWANE

- Absolwenci C.K. Gimnazjum w Rzeszowie w latach 1790-1859, [oprac. J. Świeboda], w: Sprawozdanie Dyrekcji I Liceum Ogólnokształcącego im. St. Konarskiego w Rzeszowie za rok szk. 1989/90, Rzeszów 1990, s. 21-46.
- Canones et decreta concilii Tridentini, Lipsiae 1853.
- Constitutiones synodi dioecesanæ Cracoviensis celebratae anno Domini 1600, Cracoviae 1601.

- Constitutiones synodi dioecesanæ Cracoviensis Cracoviae in ecclesia Collegiata Sanctorum Omnium anno Domini 1612 die 3 mensis Mai celebratae [...], Cracoviae 1612.
- Dokumenty soborów powszechnych, t. 3 (1414-1445), oprac. A. Baron i H. Pietras, Kraków 2004.
- Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z roku 1529 (tzw. Liber retaxationum), wyd. Z. Leszczyńska-Skrętowa, Wrocław 1968.
- Reformationes generales ad clerum et populum dioecesis Cracoviensis pertinentes ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino D. Martino Szyszkowski Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopo Cracoviensi duce Severiensi in synodo dioecesana sancitae et promulgatae anno 1621 die decima Februarii, Cracoviae 1621.
- Synodus dioecesana ab Illustrissimo et Reverendissimo Domino D. Casimiro a Łubna Łubieński Dei et Apostolicae Sedis gratia episcopo Cracoviensi, duce Severiae celebrata Cracoviae in Ecclesia archipresbyterali anno Domini 1710 die sexta mensis Octobris et aliis duobus sequentibus diebus, Cracoviae 1711.

II OPRACOWANIA

- Ataman J., W. H. Sierakowski i jego rządy w diecezji przemyskiej, Varsoviae 1936.
- Bendyk J. Działalność duszpasterska biskupa Jana Aleksandra kardynała Lipskiego w diecezji krakowskiej w latach 1732-1746, Kraków 1997.
- Kociubiński M., Księża diecezji przemyskiej do roku 1772, t. 1 – Biogramy, t. 2 – Parafie, mps w zbiorach Archiwum Archidiecezjalnego w Przemyślu, Jarosław – Przemyśl 1989.
- Kot S. Szkolnictwo parafialne w Małopolsce XVI-XVIII w., Lwów 1912.
- Kowalski W., Dzieje parafii Kolbuszowa w okresie przedrozbiorowym, w: Kolbuszowa. 300 lat miasta. Materiały z sesji naukowej 6-7 X 2000 r., red. J. Bardan, Kolbuszowa 2001, s. 23-41.
- Kowalski W., Uposażenie parafii archidiaconatu sandomierskiego w XV-XVIII wieku, Kielce 1998.
- Kracik J., Konsekracje kościołów i ołtarzy w diecezji krakowskiej w XVII-XVIII wieku, „Nasza Przeszłość”, T. 61 (1984), s. 111-147.

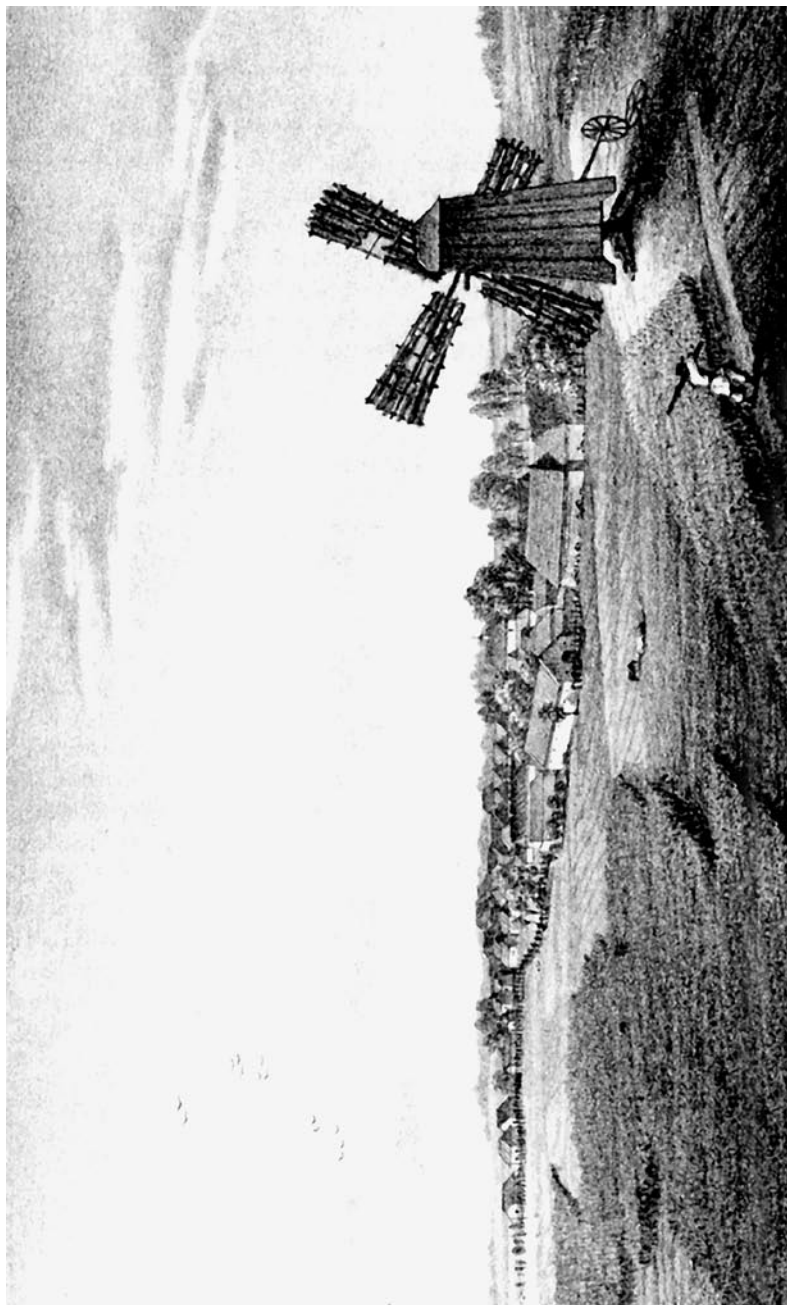
-
- Krochmal J., Źródła do dziejów Żydów w archiwach Przemysła, w: Źródła archiwalne do dziejów Żydów w Polsce, red. B. Woszczyński i V. Urbaniak, Warszawa 2001, s. 293-311.
 - Kumor B., Archidiakoniat sądecki. Opracowanie materiałów źródłowych do atlasu historycznego Kościoła w Polsce, Lublin 1964 (nadbitka z: „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”).
 - Kumor B., Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786-1985, Kraków 1985.
 - Kumor B., Dzieje diecezji krakowskiej do roku 1795, t. 1-4, Kraków 1998-2002.
 - Kumor B., Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym, w: Księga 1000-lecia katolicyzmu w Polsce, t. 1, Lublin 1969, s. 503-545.
 - Lech M. i Skała B., Dzieje parafii w Zaczerniu, Rzeszów 1999.
 - Marciniak G., Bractwa religijne w archidiakonacie sandomierskim od połowy XVI w. do rozbiórów Polski (na podstawie wizytacji kościelnych), mps w zbiorach Biblioteki KUL, Lublin 1991.
 - Miodunka P., Rola Mieleckich i Tarnowskich z linii rzemieńskiej w rozwoju osadnictwa na obszarze Puszczy Sandomierskiej, „Rocznik Kolbuszowski”, T. 7 (2003), s. 11-25.
 - Miodunka P., Sieć parafialna nad dolną Wisłoką w średniowieczu (do ok. 1530 r.), „Rocznik Mielecki”, T. 2 (1999), s. 95-114.
 - Mroczyk W i Zych S., Kilka uwag o początkach procesów osadniczych na terenie Weryni i Kolbuszowej, „Ziemia Kolbuszowska”, R. 2003 nr 4, s. 16-17.
 - Nitecki P., Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965-1999. Słownik biograficzny, wyd. 2, Warszawa 2000.
 - Nowak A. ks., Słownik biograficzny kapłanów diecezji tarnowskiej, t. I: Biskupi i kanonicy, t. II: A-J, [Tarnów] b.r.
 - Pawłowski F., Premislia sacra, sive series et gesta episcoporum r.l. Premisliensium, Cracoviae 1869.
 - Piórek M., Pięć wieków Weryni. Zarys dziejów wsi XVI-XX w., Werynia 2004.
 - Półciwartecki J., Kształtowanie się społeczności miasta Kolbuszowej na przełomie XVIII i XIX wieku, w: Ojczyzna bliższa i dalsza. Studia historyczne ofiarowane Feliksowi Kirykowi w sześćdziesiątą rocznicę urodzin, red. J. Chrobaczyński, A. Jureczko i M. Śliwa, Kraków 1993, s. 633-649.
 - Półciwartecki J., Mieszkańcy miasta Kolbuszowa w czasach nowo-

- żytnych. Stan i perspektywy badań, „Rocznik Kolbuszowski”, T. 7 (2003), s. 51-73.
- Salaterski S., Sieć i działalność bractw kościelnych w prepozyturze tarnowskiej do roku 1772, „Nasza Przeszłość”, T. 71 (1989), s. 147-185.
 - Siczek S., Początki i rozwój kościelnego sądownictwa w Polsce na podstawie foralnego oficjalatu w Sandomierzu, w: Historia et ius. Księga Pamiątkowa ku czci Księdza Profesora Henryka Karbownika, red. A. Dębiński i G. Górski, Lublin 1998, s. 295-302.
 - Skowroński M., Kolbuszowa. Krótki zarys dziejów, dodatek do „Ziemi Kolbuszowskiej”, b.m.r.
 - Wiśniowski E., Sieć szkół parafialnych w Wielkopolsce i w Małopolsce w początkach XVI w., „Roczniki Humanistyczne”, T. 15 (1967) z. 2, s. 85-127.
 - Wójcik W., Z dziejów kościelnego szpitalnictwa. Archidiakonat sandomierski, „Ateneum Kapłańskie”, T. 51 (1949) z. 3, s. 265-274.
 - Zachariasiewicz F., Vitae episcoporum Premisliensium ritus latini, Viennae 1844.
 - Zacny F., Rola dworu Lubomirskich i Sanguszków w rozwoju miasta Kolbuszowa na przełomie XVII i XVIII wieku, w: Kolbuszowa. 300 lat miasta, s. 43-65.
 - Zapart A., Szkolnictwo parafialne w archidiakonacie sandomierskim w XVI-XVIII wieku, mps w zbiorach Biblioteki KUL, Lublin 1976.
 - Zych S., Początki kolbuszowskiej parafii farnej, „Ziemia Kolbuszowska”, R. 2001 nr 11-12, s. 17.

Aneks

Wykaz proboszczów i prepozytów kolbuszowskiej parafii farnej

L.p.	Imię i nazwisko	Lata
1.	Ks. Marcin	† 1516
2.	Ks. Feliks z Kolbuszowej	1516
3.	Ks. Mikołaj z Rzochowa	1529
4.	Ks. Jan	1566
5.	Ks. Wawrzyniec z Ropczyc	1580-po 1604
6.	Ks. Adam Czyżowicz	1640-przed 1653
7.	Ks. Krzysztof Kochanowicz	1653-przed 1657
8.	Ks. Hieronim Buski	1657-przed 1663
9.	Ks. Walenty Polecki	1663
10.	Ks. Jan Małecki (Matecki)	1663-przed 1682
11.	Ks. Stanisław Marczewski	1682-przed 1698
12.	Ks. Tomasz Brodowicz	1698-ok. 1711
13.	Ks. dr Stanisław Jodłowski	† 1711
14.	Ks. Franciszek Józef Reyman	1711-przed 1742
15.	Ks. Ks. Franciszek Ksawery Kozłowski	1742-przed 1759
16.	Ks. Tomasz Lipiński	1759-1785
17.	Ks. Maksymilian Grabkowski	1785-1790
18.	Ks. dr Kazimierz Kapuściński	1790-1818
19.	Ks. Jan Konopka	1818-1847
20.	Ks. Ludwik Ruczka	1848-1896
21.	Ks. Jan Markiewicz	1897-1920
22.	Ks. Franciszek Mikłasiński	1921-1928
23.	Ks. Antoni Dunajecki	1929-1945
24.	Ks. Józef Fryz	1945-1959
25.	Ks. dr Ludwik Curyło	1959-1980
26.	Ks. Marian Jachowicz	1980-1997
27.	Ks. Jan Gut	1997-

Kolbuszowa. Widok miasta z 1847 r.

Requisio caeterna.

Tota terra in
 Obsequium huiusmodi.
 Campana non est Campana una. alia signatiora.
 Cimbrici non sunt.

DOMUS Hebraei sufficit omnia & Maria.
 Dominica p. Hebraei De Sely mtegra

DOS Sabes Sicut pons dominus. cui valde lata arca
 & heres ad miter surge laqueo. et alios agi a Lutulani.
 & Sabes praes. Campus primus plenus arboribus in quo convalescit ager. etia villa p
 duobus. magnas arborum quatuor et fides. possit hucubi d'ingis & industria Hebraei.
 Villae praedictae z. Lypnia et Dykumier. De quibus villa a cuiusdam lauro p'p't Hebraei
 S. Lepus & Luce. z. et aene ubi nuncius d'indico.

P'p'rietas. Terra in praesentibus sit varietate legum z. quas Hebraei p'p'riis in Sabes. et sicut
 Terra ab ite p. so. v'v'v'

Hospitalis. in hunc. Pauperes advenit.

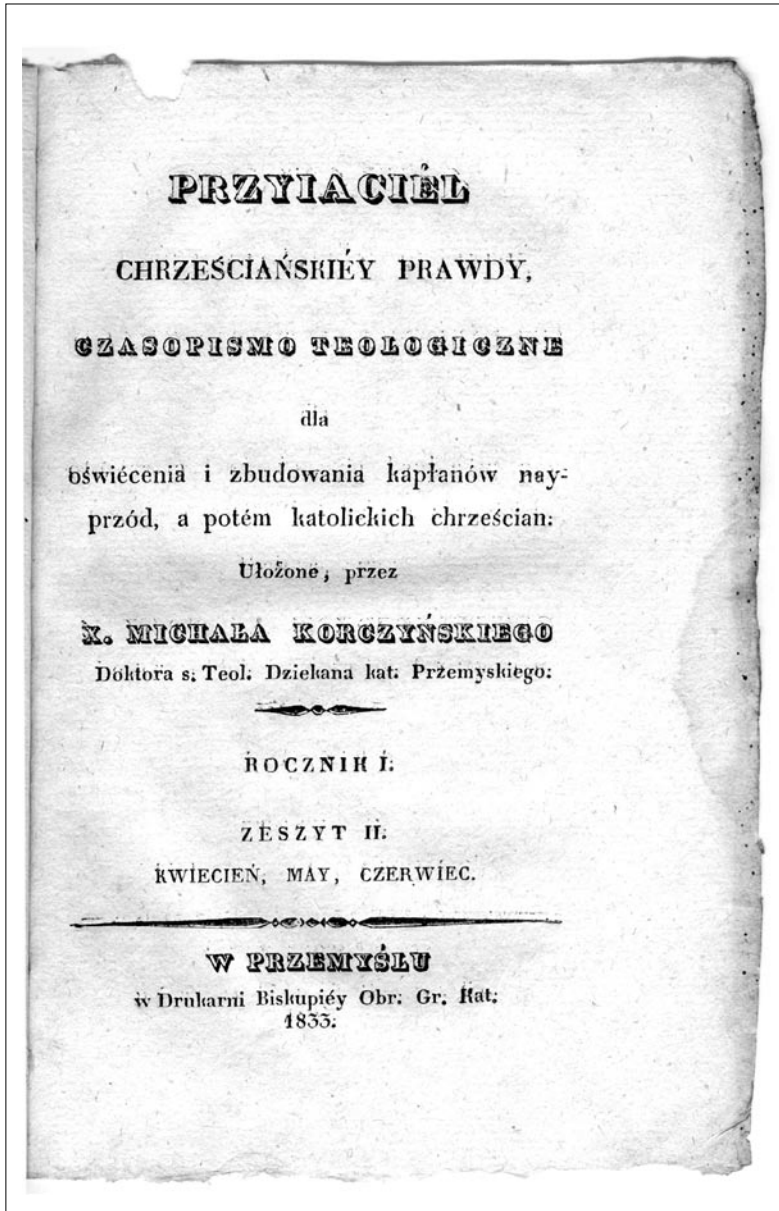
Reformat. 1661
 Joh. Sec. & Joh. Sec. 3. 2 Joh. Sec. ten. p'fendi. qua' v'v'v'v' & v'v'v'v' advenit
 v'v'v'v' v'v'v'v'

KOLBUSZOW VILLA

Magni curiam. Civitatis Capituli Ordinis vniuersitatis. et Collegii
 Terra in ead villa p'p'rietas.

1661

Fragment akt wizytacyjnych z 1604 r. Ze zbiorów Archiwum Kapituły Metropolitalnej w Krakowie

Strona tytułowa „Przyjaciela Chrześcijańskiej Prawdy”

Ks. Andrzej Mikiewicz

Spis treści

Słowo wstępne (Wojciech Mrocza)	3
I Świątynie	5
1. Kościoły i oratoria w świetle akt wizytacyjnych z 1764 r.	5
2. Wezwanie kolbuszowskiej fary	9
II Instytucje kościelne w czasach staropolskich	13
1. Szkoła parafialna	13
2. Bractwa	15
III Biogramy duszpasterzy	19
1. Ks. Stanisław Jodłowski († 1711)	19
2. Ks. Franciszek Reyman (1711-ok. 1742)	19
3. Ks. Antoni Dunajcki (1929-1945)	19
4. Ks. Andrzej Mikiewicz (1810-1813)	20
Bibliografia	22
Aneks	27
Ilustracje	28

Dotychczas w serii "Varia Kolbuszowskie" ukazały się następujące publikacje:

1. Józef Sudoł, *Pieśni naszych ojców: przyśpiewki weselne z okolic Kolbuszowej*, Kolbuszowa 1993.
2. Zbigniew Libera, Adam Paluch, *Lasowiacki zielnik*, Kolbuszowa 1993.
3. Stefan Lew, *Ścieżkami Lasowiaków i Rzeszowiaków: przewodnik po kolbuszowskim skansenie*, Kolbuszowa 1994.
4. Jan Sudoł, *Moje wspomnienia z lat 1890-1945*, Kolbuszowa 1994.
5. Marian Piórek, *Szkice do dziejów Dzikowca i okolic*, Kolbuszowa 1995.
6. Jacek Stefański, *Polska 1988-1993: Kalendarium*, Kolbuszowa 1995.
7. Alicja Bober, *Tęsknotą pisane*, Kolbuszowa 1997.
8. Wojciech Mrocza, *Lipnica: wieś królewska, lasowiacka, moja ziemia rodzinna*, Kolbuszowa 1997.
9. Zygmunt Żytkowski, *Tajne nauczanie gimnazjalno-licealne w Kolbuszowej w latach 1941-1943*, Kolbuszowa 1998.
10. Jacek Bardan, *Dawne pieczęcie i herb Kolbuszowej*, Kolbuszowa 1998.
11. Józef Sudoł, *Ku dobru i mądrości: Z dziejów Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącego im. Janka Bytnara w Kolbuszowej*, Kolbuszowa 1998.
12. Józef Sudoł, *Obrzędy i zwyczaje ludowe z okolic Wilczej Woli*, Kolbuszowa 2001.
13. Ks. Sławomir Zych, *Szpital ubogich przy kościele parafialnym w Zabierzowie w latach ok. 1619-1939*, Kolbuszowa 2002.
14. Ks. Sławomir Zych, *Zarys dziejów parafii w Ostrowach Tuszowskich*, Kolbuszowa 2003
15. Marian Piórek, *Pięć wieków Weryni, Zarys dziejów wsi XVI - XX w.* Kolbuszowa 2004.
16. Wojciech Mrocza, ks. Sławomir Zych, *Zarys dziejów parafii Trzęsówka*, Kolbuszowa 2004.
17. Wojciech Mrocza, *Skąd nasz ród, zarys dziejów 51 lipnickich rodów*, Lipnica 2004.

MIEJSKA I POWIATOWA BIBLIOTEKA W KOLBUSZOWEJ

zaprasza na zakupy

**do swojej Księgarni "Pegaz"
ul. Piłsudskiego 7, tel. 22 70-220, w 23.**

Czynna od poniedziałku do piątku
w godzinach 10³⁰ - 18⁰⁰

Tylko tu zakupisz wszystkie tytuły wydawnictw regionalnych, których wydawcą są:
Regionalne Towarzystwo Kultury
im. J. M. Gosłara oraz Miejska i Powiatowa Biblioteka
Publiczna w Kolbuszowej.

W wydawnictwach tych odnajdziesz interesujące
Cię informacje dotyczące sławnych mieszkańców,
historii, zabytków, tradycji i obrzędów.
Wzbogać swoją wiedzę o Regionie,
w którym mieszkasz!!!

Kolbuszowa 2004